

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

OPK/1/2018

Obchodování s lidmi

Příručka pro pomoc obětem

Předmluva

Obchodování s lidmi je považováno za jednu z nejzávažnějších forem trestné činnosti ohrožující lidská práva a základní hodnoty demokratické společnosti tím, že upírá lidským bytostem svobodu, důstojnost a útočí na jejich integritu. Obchodování s lidmi je moderní formou dříve celosvětově rozšířeného obchodu s otroky, kdy je s lidskými bytostmi nakládáno jako se zbožím.

Ve světě, ve kterém se čím dál tím více stírají hranice mezi jednotlivými státy, a ve kterém zůstávají značné ekonomické rozdíly mezi regiony, je ekonomický profit hlavní motivací pachatelů této trestné činnosti. Pachatelé zneužívají zranitelného postavení obětí, zrazují jejich důvěru a zvyšují jejich závislost na pachatelích. Tento fenomén nelze v moderní společnosti tolerovat.

Cílem této publikace je poskytnout srozumitelnou formou základní informace o problematice obchodování s lidmi. V podobě příručky představujeme základní návod pro identifikaci rizikových situací a pravděpodobných obětí obchodování s lidmi s důrazem na jejich zvlášť zranitelné postavení vč. zohlednění genderových specifík. Součástí příručky je představení možností, jak pomoci obchodovaným osobám, a to především prostřednictvím Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Příručka také nabízí kontaktní údaje na relevantní instituce a organizace, které poskytují pomoc a podporu obětem obchodování s lidmi.

MV ČR, gestor problematiky obchodování s lidmi a pomoci obětem této trestné činnosti, v příručce aktualizuje¹⁾ zejména starší materiály - Manuál obchodování s lidmi²⁾ a Obchodování s lidmi - Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi³⁾. Tyto materiály byly primárně určeny policistům, ale zájem o ně projevily také další organizace, např. některé městské policie, Justiční akademie, Ministerstvo zahraničních věcí, Správa uprchlických zařízení, Agentura pro sociální začleňování a jiné. Obdobné širší využití je plánováno i pro tuto příručku. Z tohoto důvodu příručka obsahuje i kapitolu č. 6 se základními kontakty jak na jednotlivé složky Policie ČR, tak na specializované nestátní neziskové organizace, a naopak nerozpracovává interní akty řízení Policie ČR určené výhradně pro vnitřní potřebu.

Odbor prevence kriminality
Ministerstvo vnitra

-
- ¹⁾ Zpracování této příručky bylo uloženo Usnesením vlády ČR ze dne 27. dubna 2016 č. 360 o Národní strategii boje proti obchodování s lidmi v České republice na období let 2016 až 2019 (úkol č. 7).
- ²⁾ Obchodování s lidmi – Manuál pro Policii ČR, Odbor bezpečnostní politiky MV ČR, Praha 2006.
- ³⁾ Obchodování s lidmi – Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, Odbor prevence kriminality MV ČR, Praha 2009.

Obsah

1. Úvod do problematiky obchodování s lidmi	5
1.1. Co je obchodování s lidmi?.....	5
1.2. Formy vykořisťování.....	8
a) Sexuální vykořisťování.....	10
b) Pracovní vykořisťování.....	12
c) Nucené nebo podvodné sňatky	18
d) Nucené žebření.....	20
e) Využívání jiných osob k trestné činnosti	21
2. Charakteristika osob ohrožených obchodem s lidmi	23
3. Jak rozpoznat obchodování s lidmi?.....	25
a) V jaké situaci se oběti nacházejí?	25
b) Jak identifikovat oběť?	26
c) Nejčastější typy podvodného jednání páchané na obětech.....	28
4. Možnosti pomoci obětem obchodování s lidmi	31
a) Jak reagovat při kontaktu s pravděpodobnou obětí obchodování s lidmi	31
b) Zákon o obětech trestných činů	32
c) Princip nezahájení trestního stíhání a neukládání trestů obětem obchodování s lidmi ...	33
5. Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi	35
a) Komu je Program určen	35

b) Fáze Programu	36
c) Spektrum služeb nabízených Programem	38
d) Subjekty zúčastněné na Programu	39
6. Základní kontakty a další informace	41
a) Policie České republiky	41
b) Specializované nestátní neziskové organizace	42
c) Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM Praha)	43
d) Probační a mediální služba České republiky	43
e) Další zdroje informací k problematice obchodování s lidmi	44

1. Úvod do problematiky obchodování s lidmi

1.1. CO JE OBCHODOVÁNÍ S LIDMI?

Globalizace, otevření hranic a následně zavedení volného pohybu osob v rámci Schengenského prostoru, rozšiřování EU, zrychlení a zlevnění dálkové dopravy, nové možnosti komunikace a platebního styku, migrační vlny a vzrůstající poptávka po levné, méně kvalifikované pracovní síle, to vše jsou okolnosti, které přispívají nejen k nárůstu legální i nelegální migrace, ale též k dynamice vývoje obchodování s lidmi. Přináší také nové výzvy zejména pro orgány činné v trestním řízení odhalující tuto, často mezinárodně organizovanou, trestnou činnost.

Obchodování s lidmi je v České republice, stejně jako v jiných státech EU a světa, považováno za trestný čin. Skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi je zakotvena v ustanovení **§ 168 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“). Charakteristikou trestného činu obchodování s lidmi je porušování základních lidských práv, svobody, důstojnosti a integrity obchodované osoby. Nejčastěji je člověk vylákan nebo držen v prostředí, ve kterém je nějak znevýhodněn nebo se plně neorientuje, a kde je různými způsoby vykořisťován za účelem majetkového prospěchu pachatele. Pachatelé vědí, že výhodou je přepravit oběť do jiného státu, kde nezná jazyk, svá práva, zvyky a nemá se na koho obrátit. Vyskytují se však i případy, kdy byli občané České republiky vykořisťováni na našem území. Jsou dokumentovány i případy, kdy oběti

nebyly nikam dopraveny a byly vykořisťovány přímo v místě svého bydliště.

§ 168 Obchodování s lidmi

- (1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito
 - a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
 - b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,
 - c) k službě v ozbrojených silách,
 - d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
 - e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.
- (2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo užito
 - a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
 - b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,
 - c) k službě v ozbrojených silách,
 - d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
 - e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání.

- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
 - b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,
 - c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
 - d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.
- (4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
 - a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,
 - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
 - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.
- (5) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.
- (6) Příprava je trestná.

Ze znění skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi dle ustanovení § 168 trestního zákoníku je zřejmé, že na obchodování s lidmi není trestný jen samotný okamžik „předání zboží a zaplacení kupní ceny“, ale postihuje **širokou škálu dílčích jednání**, na které se může, ale nezbytně

nemusí, postupně podílet více osob. Jedná se o **nábor** („přiměje, zjedná, najme, zláká, svede“), **přepřavu** („dopraví“), **převzetí** nebo **následné vykořisťování oběti** („ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo užito“). Důležité je také **rozlišovat mezi obchodem s lidmi a převaděčstvím**.

Převaděčství je zajištění nelegálního přechodu státní hranice ze země zdrojové do země cílové, který často zajišťuje organizovaná skupina osob. Po převedení vztah mezi převaděčem a převáděnou osobou zpravidla končí. Převaděči požadují za své služby velmi vysoké finanční částky a v případech, kdy nemá převáděná osoba k dispozici dostatečnou hotovost, může jí převaděč nabídnout odpracování dluhu u sebe nebo zprostředkovat kontakt na někoho jiného. Tímto způsobem se pak může převáděná osoba dostat do sítě obchodníků s lidmi.

Pod pojmem obchodování s lidmi jsou zahrnuty **veškeré způsoby vykořisťování člověka za použití některé z forem donucení** (např. násilí, pohrůžky, lest, zneužití omylu, tísně nebo závislosti). **Děti**, tedy osoby mladší 18 let, jsou chráněny před obchodováním ještě přísněji; **k trestnosti jednání stačí, je-li dítě vykořisťováno, aniž bylo použito jakéhokoliv donucení či manipulace (§ 168 odst. 1 trestního zákoníku)**.

1. 2. FORMY VYKOŘISŤOVÁNÍ

Obchodování s lidmi může mít některou z následujících forem vykořisťování:

- sexuální vykořisťování, včetně výroby pornografie a nucená prostituce;

- pracovní vykořisťování – termín zahrnuje otroctví, nevolnictví, praktiky podobné otroctví, nucenou práci a služby a nucené žebření⁴⁾;
- odběr orgánů, tkání a buněk⁵⁾;
- služba v ozbrojených silách⁶⁾;
- jiné formy vykořisťování, které mohou zahrnovat např. nucené nebo podvodné sňatky a využívání jiných osob k trestné činnosti.

Kromě odběru orgánů, tkání a buněk a služby v ozbrojených silách, se Policie České republiky v minulosti již zabývala všemi výše uvedenými formami vykořisťování (minimálně ve stadiu prověřování). Nicméně **nejčastějšími formami** obchodování s lidmi, za které byli pachatelé českými soudy pravomocně odsouzeni, jsou **tzv. pracovní a sexuální vykořisťování**. V členských státech EU se dále vyskytují nucené nebo podvodné sňatky, nucené žebření a využívání jiných osob k trestné činnosti. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že organizované zločinecké skupiny zabývající se touto trestnou činností nemají rády pozornost ze strany oficiálních institucí; je-li např. koordinovaně řešeno pouliční žebření v rámci jednoho města či státu, přesouvají svou činnost jinde. Proto

⁴⁾ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU, o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2002/69/SVV, zahrnuje žebření pod nucenou práci či služby.

⁵⁾ V příručce se této formě nebudeme věnovat; v tuto chvíli se nejedná o z pohledu situace v České republice relevantní formu obchodování s lidmi.

⁶⁾ V příručce se této formě nebudeme věnovat; v tuto chvíli se nejedná o z pohledu situace v České republice relevantní formu obchodování s lidmi.

jsou v této příručce zpracovány také nucené nebo podvodné sňatky, nucené žebrání a využívání jiných osob k trestné činnosti.

a) Sexuální vykořisťování

V oblasti **sexuálního vykořisťování je Česká republika dlouhodobě zemí cílovou** (např. pro Slovensko, Ukrajinu, Moldávii, Rumunsko, Bulharsko, Thajsko, Nigérii). Lze však uvést i případy obchodování **s občany a občankami České republiky do zahraničí** (např. do Spojeného království, Nizozemí či Německa); pravomocně byli odsouzeni také pachatelé obchodování se ženami a dívkami působící výhradně **vnitrostátně**.

Komerční poskytování sexuálních služeb je oblast (a o to více nucené poskytování sexuálních služeb), do které není lehké proniknout, ačkoliv se navenek může zdát, že se jedná o oblast lépe rozpoznatelnou, než je tomu např. u tzv. pracovního vykořisťování.

Stále platí, že z dlouhodobého hlediska je **regionální výskyt** sexuálního vykořisťování velmi blízký oblastem, kde se daří i prostituci dobrovolné. V posledních letech je typickou formou poskytování sexuálních služeb prostředí nočních erotických klubů, poskytování sexuálních služeb v tzv. „privátech“, popř. eskortní servis. Pouliční prostituce je dlouhodobě na ústupu a lze ji zaznamenat jen v menší míře a v konkrétních lokalitách. Také počty nočních erotických klubů zejména v příhraničí se stále snižují. Oproti tomu zůstává na stejné nebo mírně se zvyšující kvantitativní úrovni poskytování sexuálních služeb za úplatu v privátních bytech.

V rámci místní znalosti zejména policisté vědí, ve kterých lokalitách, případech ve kterých nemovitostech, se nabízejí komerční sexuální služby (pouliční a klubová prostituce, priváty, striptýz bary, masážní salony, noční kluby atd.). Důležitým zdrojem informací o komerčně nabízených sexuálních službách může být internet; zatímco inzerce v místním tisku mizí. Určitým zdrojem relevantních informací mohou být též nevládní organizace působící v prostředí.

Případové studie č. 1 a 2⁷⁾:

1 Expozitura NCOZ SKPV Brno zahájila v roce 2016 v trestních spisech pod krycím názvem „**PRATR**“ a „**PRATR I**“ trestní stíhání 4 osob pro trestné činy obchodování s lidmi za účelem užití k prostituci, kuplířství a výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií. Obviněné osoby romského původu od přesně nezjištěné doby, v průběhu roku 2016 na území města Brna vyhledávaly jak osoby starší 18 let, tak i osoby mladistvé, které byly ve většině případů na útěku z výchovných ústavů. Tyto osoby následně zjednaly nebo přiměly k provozování prostituce a za tímto účelem je dopravovaly na území Rakouské republiky do Vídně. Takto zjednané a dopravené dívky byly nuceny obviněným předávat všechny prostituci vydělané peníze, nebo alespoň jejich podstatnou část. V několika případech byly mladistvé dívky obviněnými focený nahé v různých sexuálně podbízivých polohách a takto pořízené fotografie obvinění umísťovali na veřejně přístupné webové portály za účelem nabízení sexuálních služeb.

⁷⁾ Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2016, OBPPK, Praha 2017. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

Odbor obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV v listopadu 2016 provedl s Brigádou pro boj s organizovaným zločinem (D.I.I.C.O.T.) v rámci společného vyšetřovacího týmu pod názvem LEON/CABARET v Praze a v Rumunsku realizaci pachatelů obchodování s lidmi za účelem užití k prostituci. Od roku 2014 na území ČR a Rumunska, působila organizovaná skupina pachatelů rumunských státních příslušníků, kteří zpravidla s využitím lsti zjednali dívky, zejména z oblasti Dambovita v Rumunsku, a pod příslibem zajištění lukrativní práce v zahraničí je dopravili do Prahy, kde je následně za zneužití jejich závislosti přiměli k prostituci ve vybraných nočních podnicích. V rámci realizace byly v Praze provedeny domovní prohlídky, bylo vylíčeno 9 osob (svědci a potenciální oběti). V Rumunsku bylo zadrženo 8 podezřelých, kteří byli umístěni do vazby. Na základě provedeného finančního šetření bylo zjištěno, že dívky za období od 1. 1. 2015 do 5. 10. 2016 zaslaly do Rumunska prostřednictvím různých peněžních společností nejméně 86.950,- Euro, 2.260,-USD a 1.639.462,- Kč získaných prostitutí.

b) Pracovní vykořisťování

V oblasti pracovního vykořisťování je **Česká republika dlouhodobě zemí cílovou** (např. pro Slovensko, Ukrajinu, Rumunsko, Moldávii, Vietnam). Stejně tak **občané České republiky byli pracovní vykořisťování v zahraničí** (např. ve Spojeném království). Pravomocně byly odsouzeny i případy **vnitrostátního** obchodování s lidmi, tedy s občany České republiky v České Republice.

Místa, kde může docházet k pracovnímu vykořisťování, se rozpoznávají ještě obtížněji, než je tomu u sexuálního vyko-

řisťování. Může se jednat o **lokality nebo sektory hospodářství**, ve kterých se uplatňují převážně zahraniční, méně kvalifikovaní pracovníci a pracovníce. Stejně tak může docházet k pracovnímu vykořisťování občanů České republiky na našem území.

K pracovnímu vykořisťování dochází zpravidla na odlehlých a špatně přístupných místech (statky na samotách, pole, lesy, dílny); jedná se provozy s noční směnou nebo nepřetržitým provozem (zpracování výroba potravin a dalších výrobků) nebo o sektory, kde je chronický nedostatek manuálně pracujících osob (výkopové práce, stavební práce, těžba dřeva).

Zejména orgány činné v trestním řízení se v minulosti potýkaly s obtížemi při kvalifikaci této trestné činnosti. Na jejich potřeby reagovala jak Mezinárodní organizace práce⁸⁾, tak EUROJUST⁹⁾, a vytvořili tzv. indikátory nucené práce a vykořisťování. Na jejich indikátory odkazují ve svých odůvodněních i soudy¹⁰⁾.

Mezinárodní organizace práce používá celkem **11 indikátorů nucené práce** (neoficiální překlad MV ČR), které MV ČR pro účely této příručky rozšířil o **2 indikátory** ze seznamu indikátorů

⁸⁾ ILO indicators of forced labour, ILO, 2012, dostupné na: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_norm/-declaration/documents/publication/wcms_203832.pdf

⁹⁾ Prosecuting THB for the Purpose of Labour Exploitation, EUROJUST, THB Project Team, 2015.

¹⁰⁾ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014 sp. zn. 7 Tdo 1261/2013.

vypracovaných EUROJUST. MOP uvádí, že každý z indikátorů sám či ve spojení s dalšími může ukazovat na nucenou práci¹¹⁾.

- zneužití zranitelnosti¹²⁾;
- podvod;
- omezení svobody pohybu;
- izolace;
- fyzické a sexuální násilí;
- zastrahování a hrozby;
- zadržování dokladů totožnosti;
- zadržování mzdy;
- dlužní vázanost¹³⁾;
- špatné pracovní a životní podmínky;
- nepřiměřené přesčas;
- neznalost jazyků (EUROJUST);

¹¹⁾ MOP dále jednotlivé indikátory rozvedla a konkretizovala v publikaci: Indicators of Forced Labour, Special Action Program to Combat Forced Labour, ILO, 2012.

¹²⁾ Zranitelnost je mj. definována čl. 2, odst. 2 Směrnice takto: „Zranitelným postavením je taková situace, v níž dotčená osoba nemá jinou skutečnou nebo přijatelnou možnost, než podvolit se zneužívání.“

¹³⁾ Ačkoliv pravděpodobně nejpřesnějším doslovným překladem termínu „debt bondage“ je slovní spojení „dlužní otroctví“, z popisu situací uváděných MOP v Indicators of Forced Labour, Special Action Program to Combat Forced Labour, ILO, 2012, vyplývá, že jedná o situace širší, než jak jsou chápány např. Dodatkovou úmluvou OSN o zrušení otroctví, obchodu s otroky a institucí a praktik podobných otroctví z roku 1956. Z příkladu je zřejmé, že oběť není ve vlastnictví pachatele, ale spíše v situaci, kdy je zadlužená osoba využívána a její práce „započítávána“ na splácení dluhu nebo jiného závazku, jehož důvod či výše jsou založeny podvodem nebo jim chybí jakýkoliv právní důvod. V některých případech je závazek průběžně a uměle navyšován.

- žádné nebo omezené zdravotní pojištění a příspěvky na sociální zabezpečení (EUROJUST).

Více k pracovnímu vykořisťování též Společné stanovisko¹⁴⁾ k výkladu pojmů souvisejících s pracovním vykořisťováním ze dne 22. ledna 2018 č. j. MV-110751-3/OBP-2017.

Případová studie č. 3, 4 a 5:

3 Celkem 3 pachatelé, občané Ukrajiny, trvale bytem v České republice, ve spojení s další skupinou osob, jako členové organizované skupiny, nejméně od dubna do července 2008, se záměrem dosáhnout neoprávněného majetkového prospěchu formou soustavných zisků, pod příslibem zprostředkování práce zlákali z Rumunské republiky nejméně 25 zjištěných (muži i ženy) a pravděpodobně i řadu dalších, blíže neidentifikovaných obětí. Těmto obětem slibovali za sběr chřestu vysokou měsíční mzdu v rozmezí 2 000 až 3 000 Lei (v přepočtu 12.000 Kč až 18.000 Kč), pravidelné vyplácení záloh nebo celé mzdy, dopravu, ubytování i stravu zdarma, případně u některých pouze zajištění dopravy a uzavření pracovních smluv. Oběti byly po příjezdu do České republiky ubytovány v nevyhovujících podmínkách. Byly jim ode-

¹⁴⁾ Společné stanovisko bylo zpracováno odborem bezpečnostní politiky MV ČR ve spolupráci s JUDr. Janou Zezulovou, Ph.D., národní korespondentkou pro boj proti obchodování s lidmi, zneužívání žen a dětí, nelegální migraci a zaměstnávání a pro ochranu práv obětí trestných činů Nejvyššího státního zastupitelství, a Národní centrálou proti organizovanému zločinu Policie ČR, a zveřejněno na adrese: www.mvcr.cz/osl

brány doklady, aby i nadále setrvaly v jimi zprostředkované práci (sběr chřestu a masokombinát) a byly na nich závislé. Oběti nedostávaly odpovídající stravu, pracovaly v těžkých podmínkách (pondělí až neděle, 12 až 18 hodin denně), nebyla jim zapisována skutečně odvedená práce, byly nuceny pracovat i nad rámec dohodnuté normy. Pachatelé obětem dále řádně nevypláceli mzdu nebo nezaplatili vůbec, dopravu a stravu si oběti hradily samy. Některé oběti byly zaměstnány bez řádných pracovních smluv, dalším byly předloženy listiny v českém jazyce, s tím, že se jedná o pracovní smlouvy. Každý z pachatelů byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání 5 let.

4 Celkem 4 pachatelé, organizovaná skupina osob, občané České republiky, náborovali od roku 2007 oběti obchodování s lidmi v České republice s příslibem zajištění velmi dobře placené práce v zahraničí. Zjištěné oběti, partnerský pár a 3 muži, postupně přiletěly do Velké Británie, kde pachatelé obětem zajistili práci v pekárnách s 12 hodinovým směnným provozem (plus cesta do pekárny trvala i 2 hodiny). Oběti trpěly nedostatkem stravy a byly ubytovány v naprosto nevyhovujících podmínkách. Pachatelé odebírali obětem převážnou část mzdy s tím, že se jedná o platby za stravu a ubytování, přičemž srážené částky významnou měrou převyšovaly případné náklady na ubytování a stravu obětí. Pachatelé používali celou škálu prostředků přinucení obětí k poslušnosti: od zneužívání omylu (lživé sliby o velmi dobře placené práci a ubytování ve Velké Británii s možností uspořit finanční

prostředky k vyřešení komplikované životní situace), zneužívání tísně (orgán sociální péče odebral matce syna z péče, finanční nouze), přes zadržování osobních dokladů až po pohrůžky „vyhazovem na ulici“ a fyzické násilí. Oběti byly takto vykořisťovány v rozmezí dvou až čtyř let. Nakonec se v roce 2010 podařilo obětem uprchnout a přihlásit se na český zastupitelský úřad v Londýně. Pachatelé byli pravomocně odsouzeni a to k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání 5, 9 a 9,5 let.

5 Skupina 3 pachatelů (manželský pár se synem) pracovní vykořisťovala více než 10 obětí pocházejících ze sociálně slabého prostředí. Proces náborování probíhal na Slovensku např. na vlakovém nádraží ve Zvolenu, kdy pachatelé obětem slibovali zajištění dobře placené práce v České republice včetně zajištění ubytování. Po přejezdu do České republiky byly oběti nejprve využity k podvodnému zjednání spotřebitelských úvěrů. Následně byly ubytovány ve sklepě či stodole náležející k rodinnému domku pachatelů. Za použití násilí či pohrůžek násilí byly oběti nuceny k provádění veškerých prací, jež souvisely s chodem domácnosti pachatelů - úklid, příprava dřeva na topení, nošení vody, práce v zastavárně, mytí osobních vozidel atd. Obětem nebyla zajišťována ani odpovídající strava; oběti musely jíst dokonce i zkažené potraviny, které jim odsouzení opatrovali z kontejnerů u obchodních center. V některých případech byl obětem odebírán starobní a invalidní důchod. Trestní soud uložil pachatelům nepodmíněný trest odnětí svobody v délce trvání 6 a 7 let.

c) Nucené nebo podvodné sňatky¹⁵⁾

Jak již bylo řečeno v úvodu, nucené nebo podvodné sňatky lze kvalifikovat jako formu obchodování s lidmi spadající pod tzv. „jiné formy vykořisťování“. Primárním účelem takto uzavřených manželství není založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc manželů (§ 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů), nýbrž získání či prodloužení pobytového statusu či jiných sociálních výhod pro osobu, jež není státním příslušníkem země, kde je sňatek uzavírán.¹⁶⁾

Objektem skutkové podstaty obchodování s lidmi je ochrana lidské svobody a lidské důstojnosti. S ohledem na přívlastek nucený¹⁷⁾ se tedy bude jednat o takové **případy, kdy bude docházet k zásahům do lidské svobody. Osoba bude za**

¹⁵⁾ Text této kapitoly přejímá části textu Stanoviska Odboru bezpečnostní politiky a prevence kriminality MV ČR k otázce aplikace skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 TZ) v případech uzavírání nucených a podvodných sňatků ze dne 30. března 2016. č. j. MV-34685-1/OBP-2016.

¹⁶⁾ V Evropské unii jsou nucené sňatky nejčastěji identifikovány u manželství mezi členy etnických skupin a nových menšin, často u muslimů, ale nejenom u nich. Viz BELLAK-HANČILOVÁ, Blanka. Vývoj diskuzí o obchodování s lidmi. In: STRÍTECKÝ, Vít, TOPINKA, Daniel a kol. Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s.15–31. ISBN 978-80-87558-11-9. CoE. Forced marriages and child marriages (2005): Report. Doc. 10590. Committee on Equal Opportunities for Women and Men. Rapporteur: Mrs Rosmarie Zapfl-Helbling. 20 June, 2005.

¹⁷⁾ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1261/2013 ze dne 12. března 2014.

použití násilí, pohrůzky násilí či jiné těžké újmy přinucena uzavřít sňatek s cizím státním příslušníkem. Sňatek je uzavírán proti vůli této osoby. Může se tedy jednat jak o případy použití fyzického násilí, tak o případy násilí psychického v podobě verbálních výhrůzek či zastrašování. Tyto projevy psychického násilí budou často doprovázeny vulgárními urážkami, jež atmosféru strachu, kterou oběť pocítuje, ještě dále umocňují. Při úvahách o tom, zda projevy zastrašování či jednotlivé verbální výhrůzky jsou způsobilé vyvolat u oběti pocit nebezpečí o svůj život a zdraví je přirozené nutně přihlížet k osobnosti oběti, její životní situaci, rodinným poměrům, duševnímu zdraví atd.

Rovněž sem zcela jistě můžeme podřadit **případy duševně nemocných osob, tedy osob fakticky bezbranných**, jež do stavu silné závislosti a podřízenosti na druhém člověku upadnou velice snadno a rychle, aniž by se pachatelé museli uchýlovat k výhrůzkám či zastrašování.

Se znalostí kazuistiky lze tvrdit, že podstatná část nucených nebo podvodných sňatků je uzavírána osobami, jež se nacházejí ve značné finanční tísní, kdy tyto osoby pocházejí ze sociálně slabého prostředí či sociálně vyloučených lokalit. Slib organizátorů nucených nebo podvodných sňatků spočívající ve vyplacení finanční odměny je tak hlavní motivací těchto osob k uzavření sňatku. V praxi rovněž může docházet k tomu, že původní dohoda mezi organizátory nuceného nebo podvodného sňatku a snoubenkou spočívající v odcestování do zahraničí, formálním uzavření sňatku, vyplacení finanční odměny a rychlém návratu do České republiky, je po příjezdu snoubenky do zahraničí podstatně změněna.

Z případů ze zahraničí, jež jsou MV ČR známy, lze doplnit, že nucenému nebo podvodnému sňatku často předchází pod-

vodný slib dobře placené práce v zahraničí, kdy následně v rámci již „nuceného manželství“ dochází k dalšímu sexuálnímu a pracovnímu vykořisťování oběti¹⁸⁾, jež se stává součástí pakistánské, indické či jiné komunity v zahraničí.

d) Nucené žebření

Podle Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU, o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2002/69/SVV (dále jen „Směrnice“) spadá pod pojem nucené práce i tzv. **nucené žebření**. V odstavci 11 preambule Směrnice je uvedeno: „Definice pojmu „obchodování s lidmi“ se vztahuje na využívání jiných osob k žebření, včetně využívání k žebření závislé osoby, která je obětí obchodování s lidmi, pouze v případě, že tato činnost vykazuje všechny znaky nucené práce či nucených služeb. V souladu s příslušnou judikaturou by měla být platnost jakéhokoli možného souhlasu s vykonáváním takové práce nebo takových služeb posuzována na individuálním základě. Pokud se však jedná o dítě, jakýkoli případný souhlas by nikdy neměl být považován za platný.“

Ze znalosti zahraničních případů vyplývá, že oběťmi této trestné činnosti se stávají jak dospělí (v některých případech například mentálně či fyzicky hendikepovaní), tak děti. Známý jsou například realizované případy romských žebřáků původem z Rumunska nucených k žebření v Itálii.

¹⁸⁾ Upozornění Europolu: Marriages of convenience. A link between facilitation illegal immigration and THB. Dostupné na: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/marriages-convenience-link-between-facilitation-illegal-immigration-and-thb_en

Také Policie ČR věnuje zvýšenou pozornost místům, kde dochází k žebření a v minulosti několikrát prověřovala indicie o páchání této formy obchodování s lidmi na území České republiky; **doposud nebyly zjištěny takové skutečnosti, které by vedly k zahájení trestního stíhání.**

e) Využívání jiných osob k trestné činnosti

Pod jiné formy vykořisťování lze podřadit i další formy obchodování s lidmi. Dlouhodobý problém v řadě členských států EU představuje **„využívání k trestné činnosti“**. Dle Směrnice, odstavec 11 preambule, by „výraz využívání k trestné činnosti měl být chápán jako využívání jiných osob k páchání mimo jiné kapesních krádeží, drobných krádeží v obchodech, obchodování s omamnými látkami a dalších podobných činností, které podléhají trestním sankcím a představují způsob finančního obohacení. Tato definice se vztahuje i na obchodování s lidmi za účelem odebrání lidských orgánů, které představuje závažné porušení lidské důstojnosti a tělesné integrity, jakož i na další jednání, jako jsou například nezákonná osvojení nebo nucené sňatky, jestliže naplňují skutkovou podstatu obchodování s lidmi“.

V současné době **Policie ČR nedisponuje informacemi, že by k této trestné činnosti na území České republiky docházelo nebo že by byla páchána na občanech České republiky v zahraničí**. Nicméně ze zahraničních případů je znám obdobný modus operandi jako u nuceného žebření: oběťmi této trestné činnosti se stávají převážně děti a čerstvě

¹⁹⁾ Study on case-law relating to trafficking in human beings for labour exploitation, Final report, European Commission 2015.

zletilé dívky pocházející např. z rumunských či bulharských romských osad. Zjistit jakékoliv informace vedoucí k odhalení pachatelů je tak velice komplikované díky sounáležitosti s „širší rodinou“ či sociální skupinou, specifickým pravidlům a zvykům v rámci komunity.

2. Charakteristika osob ohrožených obchodem s lidmi

Obchodem s lidmi mohou být ohroženy **muži, ženy, dívky i chlapci**. Mezi zvláště rizikové kategorie osob ohrožené situacemi blízkými obchodování s lidmi patří zejména:

- lidé, kteří pocházejí z neuspokojivého či nefungujícího prostředí;
- matky samoživitelky;
- osoby žijící v chudobě;
- pracovní migranti;
- sociálně vyloučené osoby;
- osoby se zkušenostmi s ústavní péčí;
- osoby nedisponující dostatkem informací či jazykovými schopnostmi;
- osoby hendikepované;
- uživatelé/uživatelky drog;
- osoby dobrovolně se živící prostitucí.

Odborníci zabývající se obchodováním s lidmi hovoří o tzv. zranitelnosti obchodovaných osob. Zranitelnost je mj. definována čl. 2, odst. 2 Směrnice²⁰⁾ takto: „**Zranitelným postavením je taková situace, v níž dotčená osoba nemá jinou skutečnou nebo přijatelnou možnost, než podvolit se ne-užívání.**“ Ve většině případů se jedná o řetězec událostí (cizí prostředí nebo podřízené postavení, vytváření postupně vzrůs-

²⁰⁾ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU, o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2002/69/SV.

tající závislosti na pachatelích, drobné podvody a nedodržování slibů atd.), které ve své spojitosti postupně vyústí v tzv. stav zranitelnosti.

3. Jak rozeznat obchodování s lidmi?

Některým obětem se podaří **vymanit se z prostředí**, kde jsou vykořisťovány a obrátí se na církevní či nevládní organizace ve snaze zajistit základní potřeby. Další skupině obětí se nepodaří vyhledat pomoc, nesmí nebo neumí jakkoliv kontaktovat osoby zvenčí. Pachatelé oběti zastrašují a tvrdí jim, že pokud je policie nebo jiné orgány veřejné správy objeví, hrozí jim vysoké tresty. Jiné oběti si ani neuvědomují, že mají svá práva, mj. nenechávat se vykořisťovat a splácet domnělé či uměle navyšované dluhy. Neuvědomují si, že smlouvy, které uzavřely, nemusí být právně závazné a vymahatelné. Také vliv prostředí, ze kterého pocházejí (loajalita k rodině, kulturní zvyklosti, politický útlak) jim brání uniknout z útisku a vykořisťování. Z těchto důvodů je proto nutné oběti aktivně vyhledávat.

a) V jaké situaci se oběti nacházejí?

Jak je z výše uvedeného patrné, postavení oběti obchodování s lidmi je velice komplikované, a mnohdy ani sama **oběť přesně nerozumí situaci, ve které se nachází**, a neví o tom, že je obětí trestného činu. Při kontaktu s obětí je proto nanejvýše důležité respektovat její aktuální životní situaci a uvědomovat si zejména následující:

- Oběti prožily traumatickou událost, byly vystaveny ponižujícím zacházením, mohly být prodány i několikrát, zneužívány, nuceny podstoupit nejrůznější nepříjemné situace nebo rizika. Žijí v neustálém strachu a nejistotě, s pocitem nespravedlnosti a nedůstojnosti.

- Oběti jsou často v šoku, neboť očekávaly, že budou v cizí zemi pracovat a vydělají peníze k uživení svých rodin, nakonec se však ocitly pod absolutní kontrolou svých vykořisťovatelů. Někdy se cítí zahanbeny (zejména muži), že se jim nepodařilo dosáhnout očekávaného cíle/výdělků.
- Nechtějí si přiznat neúspěch či si nechtějí připustit, že byly ze strany pachatelů podvedeny. Jediné, co si přejí, je najít novou práci, aby se jim splnil sen; nevěří v postih pachatelů, ani v možnost získat odškodnění, např. nevyplacenou mzdu.
- Některé oběti nemají pobytové či pracovní oprávnění a proto se bojí kontaktu s úřady, anebo nedůvěřují úřadům a policii z důvodu špatných zkušeností ze země původu.
- Neumí česky ani žádný světový jazyk, kterým by se domluvíly.
- Trpí pocitem izolace.
- Často jsou nějakým způsobem zadluženy svým vykořisťovatelům, mohou k nim mít silnou emocionální nebo sociální vazbu. Mohly být donuceny k některým praktikám, které jim „ulehčí“ jejich postavení – např. vytvořením závislosti na drogách nebo alkoholu. Tyto praktiky zároveň zvyšují jejich závislost na pachatelích.
- Obávají se zcela reálného rizika pomsty pachatelů, ať přímo jim samým nebo jejich rodinám v zemi původu.

b) Jak identifikovat oběť?

Indikátory obchodování s lidmi za účelem nucené práce uvedené na str. 7 této příručky lze použít i při identifikaci obětí **dalších forem obchodování s lidmi**. Dalšími vodítky může být, pokud osoba působí vystrašeně, nedůvěřivě, má strach mluvit o své situaci, mění verze svého příběhu. Pravděpodobně nebude příliš orientována v prostředí (neví, kde je nejbližší obchod

a kolik stojí základní potraviny, nezná cestu do práce ani nejbližší okolí, neumí obstarat další běžné záležitosti) a nemá kontrolu nad svým výdělkem, případně nezná obsah pracovní smlouvy, protože ji nikdy nedostala nebo je jen v českém jazyce.

- **násilné projevy**, které v minulosti sloužily jako prostředek k dosažení požadavků pachatelů a poslušnosti obětí, **zůstávají okrajovou záležitostí**. Přesto nelze nejhorší formy násilí, zejména v oblasti sexuálního vykořisťování a obchodování s dětmi, zcela vyloučit;
- stopy fyzického násilí mohou být podobné jako zranění obětí domácího násilí. Pachatelé dokáží zařídit, aby se o násilí dověděly všechny další potenciálně „neposlušné osoby“ a dochází tak k opětovnému zastrasování;
- častěji je **zneužívána tíseň, zranitelné postavení osob (neznalost prostředí a jazyka, finanční tíseň, zdravotní hendikep, sociální vazby apod.)**;
- **ubytování ve stejném objektu**, ve kterém se nachází veřejný dům či místo výkonu jiné práce, nebo dopravování osoby z místa ubytování do místa výkonu práce v autě se strážcem. Osoba nezná adresu podniku, kde pracuje či kde bydlí;
- časté je přemísťování osob z jednoho pracoviště na druhé, čímž se umocňuje desorientace a narušují případné vzájemné vazby obětí.

Klíčové otázky mohou být:

- Jaký druh práce vykonáváte?
- Dostáváte za ni plat?
- Můžete zanechat své práce, pokud chcete?
- Můžete se volně pohybovat, jak se vám zlíbí?

- Bylo Vám nebo Vaší rodině vyhrožováno?
- Jaké jsou Vaše životní a pracovní podmínky?
- Kde přespáváte a kde se stravujete?
- Byly Vám odebrány Vaše osobní nebo jiné dokumenty?
- Máte pracovní smlouvu, znáte její obsah?

c) Nejčastější typy podvodného jednání páchané na obětech

Z praxe vyplývá, že nejčastějšími způsoby – formami donucení, lsti či zneužití omylu, tísně nebo závislosti je v České republice kombinace následujícího jednání²¹⁾.

- klamný slib o zajištění práce na hlavní (standardní) pracovní poměr;
- uzavření dohody o provedení práce, na nichž se nevztahuje institut zaručené mzdy (pokud odměna nedosahuje výše 10 000,- Kč za měsíc, není zároveň dána povinnost odvodu pojistného na sociální zabezpečení;
- skutečně odpracovaná pracovní doba neodpovídá formálně vykazované pracovní době; není poskytována přestávka v práci na jídlo a obecně dochází k porušování předpisů na úseku pracovní doby a dovolené;
- obětem je formálně vyplácena pouze minimální mzda (na místo mzdy zaručené), fakticky je však odměna kvůli níže

- uvedeným srážkám mnohem nižší;
- zneužívání institutu dohod o srážkách ze mzdy - dochází např. ke strhávání částek za neplnění pracovních norem, jež jsou však objektivně nesplnitelné;
- poskytování ochranných pracovních prostředků za úplaty;
- obětem je ze strany pachatele vyhrožováno „udáním“ na Policii ČR, a to za smyšlené porušení pracovních povinností;
- pachatelé zneužívají zranitelného postavení obětí – neznanost jazyka, kultury, tíživé sociální situace atd., rovněž může docházet k zadržování osobních dokladů (občanský průkaz, cestovní pas);
- sliby týkající se platnosti cestovních dokumentů a dalšího zajištění náležitostí k pobytu (pracovní povolení, povolení k pobytu);
- oběť je nucena vykonávat práci odlišnou od práce popisované v kontraktu, nepravdivý popis práce nebo pracovních podmínek;
- neplnění nebo jen velmi sporadické plnění slibů týkajících se mzdy atd.

²⁰⁾ Jedná se pouze o demonstrativní výčet charakteristických jednání a větší konkretizaci jednotlivých indikátorů nucené práce vypracovaných MOP; k tomuto jednání dochází nejčastěji v sektoru stavebnictví, zemědělství, lesnictví a průmyslové výrobě a při dalších činnostech vyžadujících pouze základní manuální dovednosti.

4. Možnosti pomoci obětem obchodování s lidmi

a) Jak reagovat při kontaktu s pravděpodobnou obětí obchodování s lidmi

Může se stát, že se na Policii ČR obrátí osoba, která tvrdí, že je obětí obchodování s lidmi. Může se také stát, a to je pravděpodobnější, že osoba kontaktuje Policii ČR a popisuje situaci, která se v mnohém podobá v této příručce uvedený případovým studiím, ale sama sebe nepovažuje za oběť obchodování s lidmi.

- přistupujte k oběti zdvořile a šetrně, snažte se získat její důvěru;
- respektujte osobnost a důstojnost oběti, podle možností jí vycházejte vstříc;
- zdůrazněte, i opakovaně, že se nachází na bezpečném místě;
- rozhovor ved'te s přihlédnutím k jejímu aktuálnímu zdravotnímu stavu včetně psychického stavu, její rozumové vyspělosti a kulturní identitě, vyhýbejte se otázkám, které by mohly vést k její traumatizaci;
- pokuste se zjistit, v jaké situaci se nachází (pozorováním, otázkami);
- snažte se rozpoznat, jakou pomoc nebo informace potřebuje.

Postupy Policie ČR při podezření na obchodování s lidmi vycházejí **z pokynu policejního prezidenta č. 201 ze dne**

27. července 2017 o činnosti na úseku obchodování s lidmi, který je určen pro vnitřní potřebu Policie ČR a vyvěšen na jejím intranetu. Všechny policejní útvary mají povinnost informovat o každém podezření na obchodování s lidmi tzv. specialisty, kterými jsou příslušníci Policie ČR Národní centrály proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „NCOZ“) a odborů obecné kriminality krajských ředitelství policie. Specialisté jsou odborně proškoleni a mají bohaté zkušenosti mj. v jednání s obětmi obchodování s lidmi.

Než dojde k předání oběti specialistům, lze oběti nastínit, že existují způsoby, jak jí pomoci, včetně možnosti kontaktovat specializovanou nestátní neziskovou organizaci. V případě, že oběť o žádnou formu pomoci nemá zájem, doporučujeme předat jí kontaktní údaje písemně tak, aby se na specializované nestátní neziskové organizace mohla obrátit kdykoliv v budoucnu.

- předejte oběti telefonní číslo na specializovanou nevládní organizaci (viz kapitola č. 6), případně jiné v místě působící pomáhající instituce nebo organizace;
- upozorněte na možnosti pomoci např. v rámci Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (detailní informace oběti sdělí NCOZ nebo specializovaná nevládní organizace);
- vždy respektujte její rozhodnutí (obchodované osoby se často obávají požádat o pomoc nebo asistenční služby).

b) Zákon o obětech trestných činů

Oběti obchodování s lidmi jsou na základě **zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů** a o změně některých zákonů

(zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o obětech“), § 2, odst. 4, písm. c) tzv. „**zvlášť zranitelnou obětí**“. Dále § 5 zákona o obětech stanoví, že potřebuje-li zvlášť zranitelná oběť odbornou pomoc, má jí tato pomoc být na základě její žádosti **bez zbytečného odkladu bezplatně poskytnuta** (pomoc poskytují Ministerstvem spravedlnosti akreditované subjekty). Dále zákon o obětech mj. upravuje ochranu oběti před druhotnou újmou (např. § 17 - zabránění kontaktu oběti a osoby jí blízké s osobou, kterou oběť označila za pachatele, s osobou podezřelou nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede, § 19 - podání vysvětlení a výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví, § 21 - právo na doprovod důvěrníkem atd.).

c) Princip nezhájení trestního stíhání a neukládání trestů obětem obchodování s lidmi

V rámci potírání obchodování s lidmi je velmi důležitým prvkem důsledné dodržování tzv. **principu non-punishment, tedy principu nezhájení trestního stíhání a neukládání trestů obětem obchodování s lidmi.** Tento princip je nezbytné akcentovat u všech forem obchodování s lidmi; jeho relevance je však zřejmá zejména v souvislosti s formou „využívání k trestné činnosti“ a „nucenými sňatky“. V rámci obchodování s lidmi se orgány činné v trestním řízení pravidelně setkávají s kauzami, kdy je oběť v určitém okamžiku pod nátlakem donucena k páčání jednání, které by bylo možné kvalifikovat jako trestný čin např. dle ustanovení § 205 - Krádež, § 209 - TZ Podvod, § 211 - TZ úvěrový podvod, § 283 TZ - Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, § 285 TZ - Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamné nebo psychotropní látky atd. Zejména ze zahraničí jsou zná-

my případy, kdy byly oběti vykořisťovány jako tzv. zahradníci v pěstírnách marihuany, děti nuceny ke krádežím v obchodech, kapesním krádežím, krádežím mobilních telefonů. Řešeny byly případy, kdy si oběti braly spotřebitelské úvěry na nákup spotřebního zboží (televizory, mobilní telefony apod.) či uzavíraly úvěrové smlouvy. České specializované organizace v minulosti pomáhali klientce, která se dopustila údajného podvodného jednání v souvislosti s čerpáním sociálních dávek. Proto považujeme za klíčové připomenout vybraná ustanovení TZ, která je nutné beze zbytku při posuzování trestnosti jednání obětí obchodování s lidmi důsledně aplikovat. Konkrétně se jedná o následující ustanovení: § 28 Krajiné nouze, § 46 – 48 Upuštění od potrestání a § 58 Mimořádné snížení trestu odnětí svobody.

5. Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi²²⁾

Exkluzivní možností, určenou výhradně pravděpodobným obětem obchodování s lidmi je Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále je „Program“). Cílem Programu je poskytnout těmto obětem podporu a zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti a zároveň motivovat oběti ke svědecké výpovědi a tak napomoci orgánům činným v trestním řízení při odhalování, stíhání, usvědčení a potrestání pachatelů trestných činů souvisejících s obchodováním s lidmi. Program je určen jen osobám starším 18 let; oproti tomu zákon o obětech trestných činů se vztahuje i na děti.

a) Komu je Program určen

Do Programu mohou být zařazeny všechny pravděpodobné oběti obchodování s lidmi starší 18 let – ženy i muži. Jedná-li se o osobu s českým občanstvím, musí důvodně prohlásit, že se stala na území České republiky či v zahraničí obětí obchodování s lidmi. Oběť - cizinec musí učinit důvodné prohlášení, že se stal obětí obchodování s lidmi na území České republiky nebo sem byl za tímto účelem dopraven.

²²⁾ Pokyn ministra vnitra č. 28/2005, kterým se zřizuje interdisciplinární pracovní skupina pro podporu a ochranu obětí obchodování s lidmi a Metodický návod prvního náměstka ministra vnitra ze dne 2. srpna 2005 k fungování programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice a jeho institucionálnímu zabezpečení.

Do Programu je pravděpodobná oběť obchodování s lidmi zařazena na základě žádosti Policie ČR (NCOZ, KŘ PČR) nebo partnerské nevládní organizace.

Vstup do Programu je založen na dobrovolnosti. Oběť obchodování s lidmi podepisuje u Policie ČR či partnerské nestátní neziskové organizace tzv. vstupní prohlášení a žádost o zařazení do Programu. Tyto dokumenty jsou postoupeny MV ČR, odboru prevence kriminality, který posoudí žádost a oběť zařadí do Programu; v případě potřeby legalizuje její pobyt na území České republiky a dále koordinuje práci nestátní neziskové organizace a případně Policie ČR s obětí.

Oběť je zařazena do Programu, pouze jsou-li splněny **následující podmínky**:

- dobrovolnost a projevovaný zájem o vstoupení a setrvání v Programu (vyplnění vstupního prohlášení);
- přerušování kontaktů se zločineckým prostředím;
- dodržovat bezpečnostní doporučení specializované nestátní neziskové organizace nebo Policie ČR.

b) Fáze Programu

• doba na zotavenou/krizová intervence

Jedná se o **dobu prvních 60 dnů**. V této lhůtě se pravděpodobná oběť musí rozhodnout, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Zároveň je jí poskytována základní krizová intervence a psychosociální pomoc. V případě oběti-cizince s nelegálním pobytem je vstup do Programu doprovázen, zejména v závislosti na posouzení konkrétních okolností případu, potřeb a přání oběti, buď přímo **vystave-**

ním víza k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území podle § 33, odst. 1 písm. b) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“), **vystavením výjezdního příkazu (až na dobu 60 dnů)** podle § 50 zákona o pobytu cizinců nebo **udělením dlouhodobého pobytu za účelem ochrany** podle § 42e zákona o pobytu cizinců. Nespolupracující oběti je po 60 dnech nabídnut **program dobrovolného návratu**. Odmítne-li jej, následuje po vypršení platnosti výjezdního příkazu její správní vyhoštění.

• příprava na sociální reintegraci

Spolupracující oběť-cizinec podá po skončení první fáze žádost o další úpravu pobytu (vízum za účelem strpění pobytu). Tento postup lze opakovat po dobu trvání trestního řízení, po jeho skončení je oběti nabídnut dobrovolný a bezpečný návrat do země původu.

• trvalý pobyt z humanitárních důvodů

V případech hodných zvláštního zřetele (hrozí-li např. oběti v zemi původu značné nebezpečí) a na žádost oběti může takové osobě MV ČR udělit trvalý pobyt z humanitárních důvodů.

Účast oběti v Programu je **ukončena** kdykoliv na žádost oběti, na základě pravomocného odsouzení pachatelů, ukončení trestního řízení nebo není-li další účast oběti na řízení nutná a u obětí-cizinců kdykoliv se rozhodnou pro návrat do země původu.

Kromě možnosti ukončení účasti v Programu existuje ještě tzv. **vyřazení** z Programu, které je povinné, nastane-li některá z následujících skutečností:

- u obětí cizinců kdykoliv, rozhodnou-li se pro návrat do země původu;
- na základě pravomocného odsouzení pachatele;
- po skončení trestního řízení nebo není-li účast oběti na trestním řízení nezbytná;
- je prokázáno, že se nejedná o oběť obchodování lidmi;
- oběť se dobrovolně navrátí do prostředí, kde byla vykořisťována či kontaktuje osoby ze zločineckého prostředí, spáchá úmyslný trestný čin, poruší pravidla azylového ubytování (např. svévolně jej opustí);
- odmítne spolupráci s orgány činnými v trestním řízení či udává nepravdivé údaje.

c) Spektrum služeb nabízených Programem

Oběti obchodování s lidmi mají v rámci Programu možnost využít následujících služeb specializované nestátní neziskové organizace, a to **minimálně po dobu dvou měsíců**, tedy minimálně po dobu tzv. krizové intervence (doby na rozmyšlenou, zda chce oběť spolupracovat s Policií ČR):

- okamžité vysvobození z kriminálního prostředí;
- bezpečné azylové ubytování;
- jídlo a ošacení;
- krizová intervence, tzv. doba na rozmyšlenou, zda chce oběť spolupracovat s policií;
- zdravotní a psychologická péče;
- právní poradenství;
- tlumočení;
- legalizace pobytu pro cizince pobývajících na území České republiky nelegálně;
- dlouhodobá sociální integrace;

- podpora při hledání práce, rekvalifikace;
- nová životní perspektiva;
- pomoc (vč. finanční pomoci) při dobrovolném bezplatném návratu do země původu prostřednictvím Mezinárodní organizace pro migrace Praha (IOM Praha);
- možnost zařazení do programu ochrany svědka podle zákona č. 137/2001 Sb.;
- zprostředkování následné sociální pomoci po návratu.

Všechny služby jsou v rámci Programu poskytovány bezplatně.

Je nezbytné mít neustále na paměti, že po celou dobu jednání s obětí, zejména pak ohledně možnosti získání trvalého pobytu, je nutné jednat naprosto korektně. Nelze slibovat žádné výhody, které není možné skutečně zajistit.

d) Subjekty zúčastněné na Programu

- MV ČR, odbor prevence kriminality a odbor azylové a migrační politiky (pobytový status);
- P ČR (Služba kriminální policie a vyšetřování, Národní centrála proti organizovanému zločinu, Služba cizinecké policie);
- specializovaná nevládní organizace;
- Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM Praha).

6. Základní kontakty a další informace

a) Policie České republiky

Postupy příslušníků Policie České republiky, kteří zjistí nebo je jim oznámeno obchodování s lidmi, upravuje **Pokyn policejního prezidenta ze dne 27. července 2017 č. 201/2017 o činnosti na úseku obchodování s lidmi (pouze pro vnitřní potřebu PČR)**. Roli metodického pracoviště plní v rámci policie Národní centrála proti organizovanému zločinu, konkrétně odbor mezinárodní spolupráce a metodiky.

1 V případě přímého ohrožení života, zdraví majetku nebo veřejné bezpečnosti kontaktujte:

- linku tísňového volání Policie České republiky - 158 nebo
- jednotné evropské číslo tísňového volání 112.

2 V případech podezření na obchodování s lidmi kontaktujte odbor obecné kriminality krajského ředitelství policie (dále jen „příslušný krajský odbor“), na kterém

působí specialisté pověřeni na úseku potírání obchodování s lidmi. Také v případě, že kontaktujete **jakékoliv místní oddělení Policie České republiky**, je každý policista, kterému bylo oznámeno obchodování s lidmi, povinen neprodleně informovat příslušný krajský odbor, který případ převeze. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, provede policista z místního oddělení neodkladné úkony k zamezení páchání trestné činnosti a následně úkony k jejímu zadokumentování. Kontakty na jednotlivá krajská ředitelství naleznete na webových stránkách PČR na adrese: <http://www.policie.cz/imapa.aspx>

3 **Domníváte-li se, že případ vykazuje prvek organizovanosti** (organizovaná zločinná skupina - § 129 TZ – skupina nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti) nebo máte informace o větším rozsahu nebo vyšším počtu poškozených – pravděpodobných obětí obchodování s lidmi, **Ize kontaktovat přímo Národní centrálu proti organizovanému zločinu:**

Tel.: 974 842 683

Fax: 974 842 594

Datová schránka: eesydx

E-mail: ncoz.sekretariat@pcr.cz

(alternativní adresa: epodatelna.policie@pcr.cz,
předmět zprávy: pro NCOZ)

www.policie.cz/ncoz

b) Specializované nevládní neziskové organizace:

1 **La Strada Česká republika, o. p. s.**
INFO a SOS linka: (+420) 222 71 71 71

Po: 10.00 – 16.00 (v českém a ruském jazyce)

Út: 10.00 – 16.00 (v českém, bulharském a anglickém jazyce)

Stř: 12.00 – 20.00 (v českém, ruském, bulharském a rumun-
ském/moldavském jazyce)

Čt: 10.00 – 16.00 (v českém, bulharském a anglickém jazyce)

Pá: 10.00 – 14.00 (v českém, anglickém, rumunském a ruském
jazyce)

Tel.: 800 077 777 (bezplatné volání)

e-mail: pomoc@strada.cz

www.strada.cz

2 **Diakonie Českobratrské církve evangelické - SCPS**
Tel.: (+420) 731 605 857, (+420) 739 244 787

e-mail: scps@diakonie.cz

<https://scps.diakonie.cz/>

3 **Arcidiecézní Charita Praha, projekt Magdala**
Linka pomoci Magdala: (+420) 739 002 899 (po-pá 9-17)

e-mail: magdala@praha.charita.cz

www.praha.charita.cz

c) Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM Praha)

Zprostředkovává zejména dobrovolné návraty obětí obchodování s lidmi do země původu.

Tel.: (+420) 233 370 160

e-mail: prague@iom.int

www.iom.cz

d) Probační a mediační služba České republiky

Oběti trestných činů se mohou kterýkoliv pracovní den (v pondělí až čtvrtek od 8 do 16 hodin, v pátek od 8 do 14:30 hodin), obracet na příslušná střediska Probační a mediační služby, která působí ve všech soudních okresech České republiky. Kontakty na pracoviště jsou zveřejněny na www.pmscr.cz. Celkem se jedná o 74 středisek a 2 pobočky - v Rumburku a v Havířově. Probační a mediační služba poskytuje obětem trestné činnosti právní informace, nabízí jim psychosociální podporu, zprostředkovává kontakt na regionálně dostupné služby pro oběti a provádí restorativní pro-

gramy (mediaci mezi pachatelem a obětí). Všechny služby Probační a mediační služba provádí bezplatně.

www.pmscr.cz

**e) Další zdroje informací
k problematice obchodování s lidmi**

- www.mvcr.cz/osl
- <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/>
- <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/trafficking-in-human-beings>
- <http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/cs.aspx>
- <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/index.html?ref=menuaside>
- <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking>
- <http://www.osce.org/secretariat/trafficking>
- <http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>

Poznámky

**Ministerstvo vnitra
Odbor prevence kriminality**

P.O. Box 21/OPK
Nad Štolou 3
170 34 Praha 7

Tel.: 974 832 255

E-mail: opk@mvcz.cz

www.mvcz.cz/osl

www.prevencekriminality.cz

OPK/1/2018

**PREVENČE
SE MUSÍ VYPLATIT**

